

František Dryje
Kohoutova hvězda

Tvorba básníka a výtvarníka Jana Kohouta je různá a různorodá. K tomu hned jedna asociace: tento prostý až banální postřeh mi připomíná oblíbený bonmot našeho dávného přítele a surrealisty Ludvíka Švába: „Klobouky rozeznáváme plstěné, slaměné a pánské.“ Ovšem co se Kohouta týče, je tomu tak přesto a nesporně, že jde o dílo pouze jediné, konzistentní, nezaměnitelné a celistvé. Co tím chci říct? Když jsem si před lety poprvé přečetl básně Jana Kohouta, bylo mi okamžitě jasné, že toto je náš člověk – tedy *homo surrealisticus*, člověk surrealistický. Nemusel jsem věru nikterak pracně zjišťovat a kádrovat, jak tento autor ke svému osobitému způsobu vyjadřování dospěl a co jím sleduje – bylo mi naopak zřejmé, že mám před sebou – dovoluji mi to slovo – *autentický* projev, jenž své stylistické postupy, či spíše stylotvorné automatismy nijak nepromýšlí, leč prožívá, ba možná hezky po medkovsku tráví a dává.

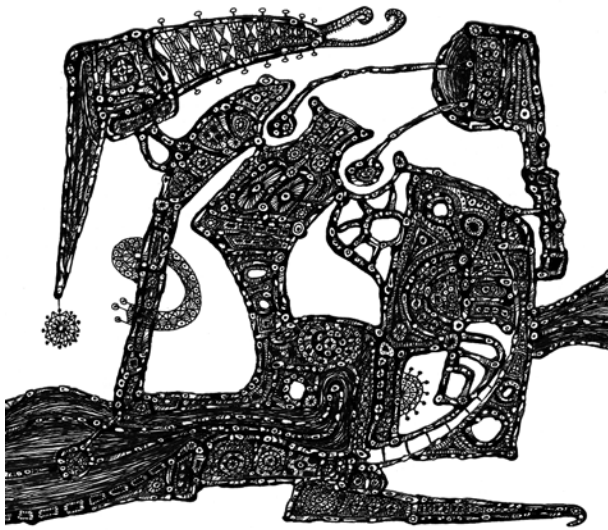
Přečtu vám úryvek z jeho básnické skladby *Pohádka o Ničem*:

*Verne zatápěl pod parním videem,
nějaký superDalí
maloval tekutý tunel
a v útluku pro básníky
Naomi Campbell drhla mříže.
Ba, bylo slyšet, jak Kirké s Gorgonou
chroupají pražené, solené hrdiny
a jak v náručí šavlozubé kojné
mylně řvou: „Pomoc! Umíráme...!“ ti,
co se rodí jen o vteřinku později,
než zemřelo Dříve.*

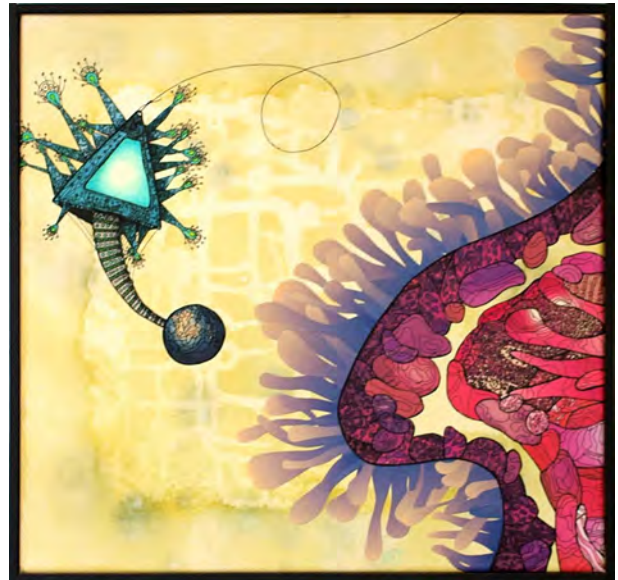
*Vyrostlo...
jako z chmýří roste pero
a z pera hlavonožčím inkoustem
podpis pod rozkazem...*

*Proměnné Nic, jako se mění
v očích úzkostné hospodyně tápota kotěte,
ve hňápu Alexandra Velikého...*

Ta ukázka je vybrána zcela náhodně, a přitom je v ní z Kohouta všechno podstatné: zobák, hřebínek, peří, pařáty... totiž humor i děs, smích i úzkost, svět každodenního povrchu, jakož i svět mýtických hloubek, hra, hříčka a lehkost, stejně jako váha, vážnost a závažnost.

*I SPINGA JE JEN PARAZIT
NA KTEREM HASTUJÍ PODPRAHOVÍ KORČEJ
TŘEBA ŠKVRKA BAMBULOVÁ
NEBO RYBÁŘ PERIŠKOP...*

Tolik entrée. Přístupme nyní k této výstavě a Kohoutově práci výtvarné: pro názornost jsem vymyslel takové výkladové schéma, které sice není příliš pravdivé, ale o to je – alespoň doufám – srozumitelnější. Představuji si totiž onu již zmíněnou básnickou, psanou tvorbu Jan Kohouta jako horké plazmatické jádro, jež sídlí v centru obrovské hvězdy-hvězdice, či možná chobotnice, jejíž různě tvarované, profilované a strukturované cípy, rohy anebo přímo ramena-chapadla tvoří jednotlivé výtvarné postupy, styly a dílčí sekvence jeho autorského úsilí. Ta hvězda je tedy nepravidelná, a vlastně obludná – jak už tak pravda a láska bývají. Do každého z těchto cípů se z nitra dere stejná plasmatická a horoucí hmota původní imaginace-poesie, pokaždé však ve výsledku vyhlíží, působí a funguje jinak, ve shodě s jedinečnou i neomezeně proměnlivou morfologií autora okamžitého – vnitřního i vnějšího – rozpoložení. Tato determinace samozřejmě není fatální ani definitivní, jednotlivé rohaté cípy pulsují, kroutí se, rostou a smršťují se, proměňují se přímo před našima očima. A tak můžeme se zájmem pozorovat úsporné a v mnoha variacích a kombinacích dynamizované a rozvinuté černobílé parakomiksy, jejichž tvarosloví jako by vzešlo z kopulace operačního stolu a vnitřních strun vesmíru napjatých na špičce legendárního Maldororova deštníku, jásavě probarvené pseudo-nefigurativní příběhy a sarkasmy, jež by Joan Miró dojistá nesvedl ani vyslovit, či třeba Můru, která je věru blanensky

panenská, dosud nespátraná – bytost tíživá, noční, strašná – i neohrabaně denní, žravá, pažravá, a nejspíš i trochu ožralá... Inu kardinální!

Krotitel kohoutů

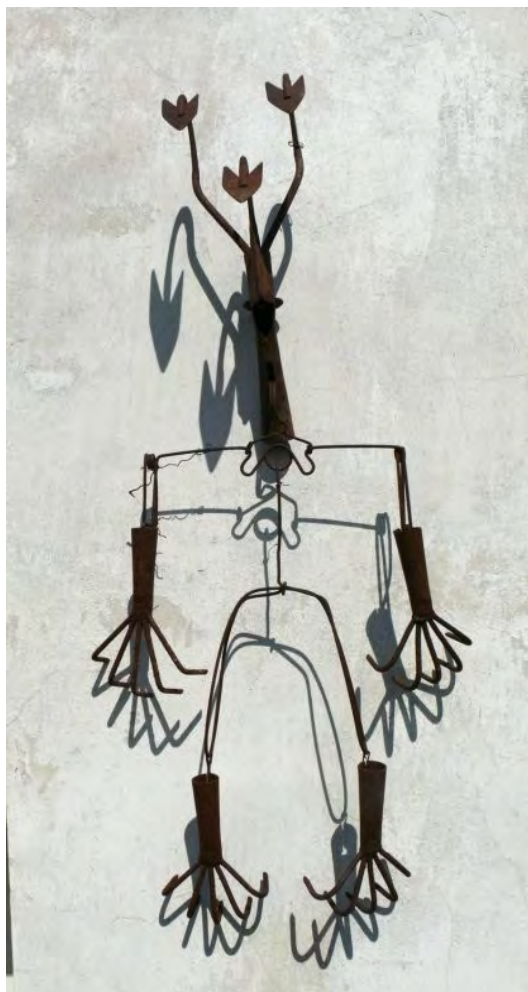
Další z cípů, rohů či chapadel je tvořen jaksí objektivisticky, je totiž naplněn a formátován objekty v užším slova smyslu, jichž zde vidíte konkrétní přešršel... A tu se ocitáme, řekl bych, v rohu diskusním, anebo dokonce diskutabilním – žádná jiná Kohoutova autorská intervence není v širším surrealistickém okruhu vnímána tak protichůdně jako právě tato. Pokusme se naznačit, o co a zejména *kudy* tu jde. Na první pohled nás zasáhne zjevná eklektičnost těchto produktů, začasťe nám totiž připomínají cosi již viděného, typická švankmajerovská monstra například, nebo konstelace ernstovské či jiné a nebo další. Není tomu tak ovšem vždy a není tomu tak ani důsledně. Především jsou tu svébytné a stěží zaměnitelné názvy, jež asimilují vnější tvarové výpůjčky do konzistentního světa originální kohoutovské dikce a poetiky – například: *Nanebevzetí svatého krčka*, *Mechanický vyvíječ slz*, *Lolítka Kerbera*¹ aj.

¹ Tento licencovaný název byl generován chybným čtením, původní autorský titul totiž správně zní: *Loutka Kerbera*.

Jaro

Lolítka Kerbera

A potom se z této změti někdy až staro/surreálních bazarérií náhle vynoří ze samé banality smetiště či kdekoli jinde nalezených a novým hravým kontextem obrozených předmětů prostý, a přesto k významovému přesnu zacílený, šokující útvar, splétající ony charakteristické struny, jejichž vysoké i nízké tóny známe z Kohoutovy psané poesie. Zde mám na mysli zejména objekty *Návrh pomníku Hafana Velikého*, *Krotitel kohoutů* a především a hlavně: neopakovatelné *Jaro*.

Ano, vysoké a nízké, jedno i druhé, jedno v druhém. To jsou charakteristiky, bez nichž nelze po mém soudu tvorbu Jana Kohouta citlivě a otevřeně vnímat. Neznám autora, v jehož úsilí by tyto dvě energetické polohy, totiž imaginativní propojení vysokého, závažného, posvátného... a nízkého, znevažujícího, profánního tak spojitě, organicky a organizovaně fungovaly. Snad v některých starších obrazech Martina Stejskala, jehož cesty pravé ruky vedou přece k nekonečnu... zadem. Zadem je totiž – jak víme od básníka

Zbyňka Havlíčka a právě ze Stejskalova někdejšího projektu – k nekonečnu pár kroků.

A tak si vyberte. Za sebe v této souvislosti, před někdy až manýristickým zámkem mnohočetně objektivizovaných objektů Jana Kohouta pravím, že méně bývá více, a více bývá víceméně méně. Ale to je věru na vás...

A tu bych chtěl upozornit ještě na dva kohoutí cípaté úkazy, jež máme příležitost právě zde a nyní sdílet. A jsou to konstelace dialogické, což považuji za velmi, ba můrně kardinálně důležité. Neboť dialog, rozhovor, debata, diskuse, už ze svého principu reprezentuje a slučuje naslouchání i promluvu, vjem i představu, akci i reakci. Podstatnost tvorby.

První z možností takového žádoucího dialogu bych nazval dialogem intimním. Jan Kohout jej pojmenoval stručně: „Co nového v kamnech“. Jde o cyklus fotografií, barevných fotografií, jež vznikaly, řekli bychom, časosběrným snímáním tradičních plamenů kamnových. Jejich celková variabilita a tvarová příznakovost, jejich nedopsaná, ba nedopsatelná dialogová listina, je formována a naplňována privátním zrakem, zrakem aktuálním – jenž zaznamenává ono prosté, odvěce nekonečné „spalující novum žáru“. Je ovšem viděna i zrakem anachronickým, mimočasovým, archaickým, oním zrakem, jež člověk od svého neolitického *Kdysi* nutkavě nořil a dodnes jej – nemoha si ani párem volů pomoci –, obrací do vábivě magického zrcadla svého rituálního ohniště. Rozhovor autora s jeho plameny, je jen zdánlivě paradoxně, právě skrze svou intimitu a neopakovatelnost, rozhovorem všeplatným, nadčasovým, archetypálním. Doporučuji vřele jeho komíhavé plamínky do vašich unavených očí.

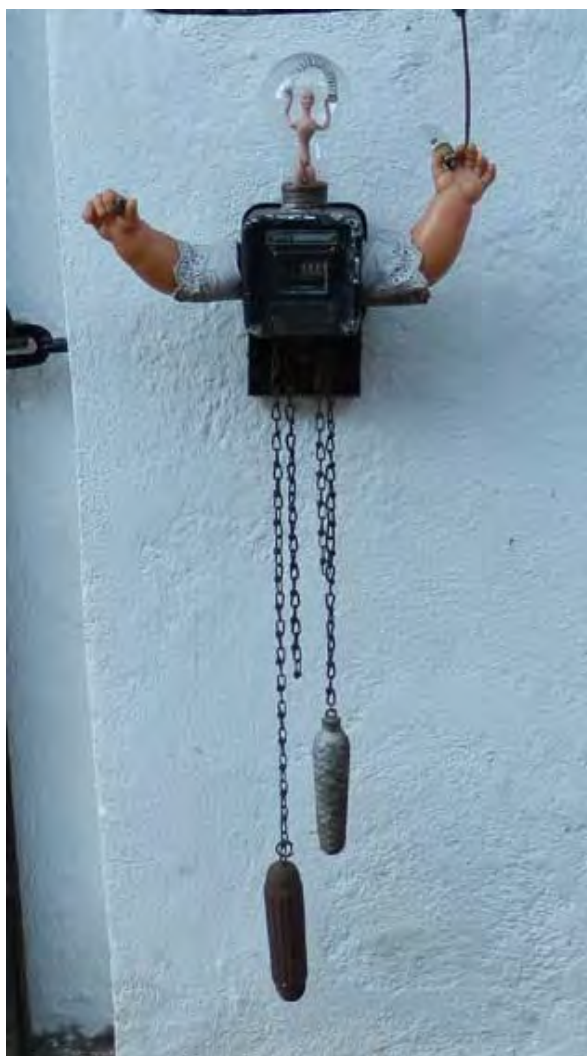
Druhý dialog je veřejný, reálný, ba, řekl bych, téměř občanský. Kohout jej nazývá „Co nového ve starých novinách“. I tato dialogová listina je prostá, jak jen mohou být prosté až prostomyslné novinové titulky, zprávy a věty vytržené z nablblého kontextu notorického mediálního provozu a prospojované jen autorovou intuicí do nového celku, jenž po mém soudu dosti pravidelně a zákonitě nabývá příznačných významů, odpovídajících staré dobré známé – kohoutovské poetice. Například verše:

*Hledá se silný, zdravý, živý košer Bůh
který by osvobodil zakopaný les...*

Nebo:

*V mém srdci prší déšť
jak Paganini bubnů*

Zde vsutku neplatí někdejší namyšlená a exkluzivní deviza André Bretona, dle níž četba poesie „není slučitelná s četbou novin“ (byť zrovna Breton sestavoval některé své rané básně obdobným způsobem). Ale tady a teď je podán přímý důkaz, že tomu může být právě naopak, a že dokonce právě tento zdánlivě banální, profánní aspekt je schopen utvořit onu spojnicu či průliv reality a poesie, o nějž nám jde a jež právě tímto směrem rozvinul, prohloubil a definitivně obohatil surrealismus. Mám tu na mysli především surrealismus básnické i poznávací ambivalence (ambivalence poetické i noetické, jestli mi dovolíte ještě jednou a naposledy mluvit vulgárně), totiž surrealismus československý, jak se vyvíjel a dosud vyvíjí od druhé poloviny 20. století podnes.

Surrealismus. Toto slovo zde padlo několikrát. Pojdme si konečně a nakonec o něm promluvit. Přečtu vám, jak tento pojem, jeho smysl a význam chápe Jan Kohout.

„Neznám a ani si nedovedu představit jediného surrealistu, který by se jím stal. Tahle věta (i když ji vzápětí vysvětluju) by možná mohla na někoho působit polemicky blbě. Myslím si, že podobným způsobem jako se do lidského embrya vloudí odlišná sexuální orientace, vkrádá se do něj i surrealismus. Pak, dříve či později, nastává doživotní boj mezi odlišným vnímáním tzv. ‚reality‘ a existencí v ní. Může to končit nalezením východiska a vlastních kořenů, právě tak jako sebevraždou nebo zešílením ze skvrn či vlastních výtvorů, stále častějšími odlety do svých krajín a v případech dlouhověkosti zpravidla starým bláznem.“

Zní to divně, ale tato úvaha mě odzbrojuje i ozbrojuje zároveň. Ona skutečně může být vnímána polemicky, vždyť stojí v přímém rozporu s posvátným názorem samotného již řečeného, ba div ne blahořečeného André Bretona, dle něhož „člověk může nebyť surrealistou, může jím být a může jím přestat být“. No prosím. Ale já tvrdím, že citovaná věta, již bych bez ironie pojmenoval jako kardinální *Kohoutovu premisu*, nemůže nikdy působit blbě. Vyjadřuje totiž krédo, které je ryzí a vzácné, vyznání, jež nerozpustí žádná lučavka vždy po ruce jsoucí, vždy ochotné a všeho schopné skepse. Autorů, kteří takto opravdově, věrohodně a nikoli jen v lehkých kavalériích kavárenských – či v našem případě spíše hospodských – keců dokáží (neboť nemohou jinak) na dřev ztotožnit vlastní život a vlastní torbu, jsem nepoznal mnoho.

Jan Kohout mezi ně patří. A tak vás tedy rád a s mírným mrazením v zádech zvu na lehkou i náročnou, schůdnou i zapeklitou toulku po krajích, okrajích, roklinách, vrcholcích, hlubinách i mělčinách, udánlivých hlubinách a zrádných mělčinách, po cípech i chapadlech jediné zářivé hvězdy – jež zove hvězdou Kohoutovou. A přeji vám abyste přitom nezbloudili, abyste – bude-li vám osud nakloněn – v zrcadlech jejích krvavých plamenů spatřili svou vlastní tvář. Tvář svého niterného ohně. K tomu vám dopomáhej Jan Kohout, André Breton, Jules Verne... a všichni jeho státi.

André Breton, Autoportrét

Jules Verne

**Předneseno na vernisáži výstavy Jana Kohouta *Kardinální můra*,
Galerie Emila Juliše, Černčice, 17. 6. 2012**